

Martin Chochola: Tradice bertsolaritza v kontextu jazykové revitalizace a politiky v současném Baskicku. FHS UK, Praha. Disertační práce

oponentský posudek

Předložená disertační práce studuje baskickou básnicko-pěveckou improvizaci *bertsolaritza* ve vztahu k jazykové revitalizaci a etnickým / národním politikám v Baskicku. Pomineme-li autorovu publikaci „Bertsolaritza – skrytý hlas lidu? – básnická improvizace v Baskicku“ (Antropowebzin 2012, 1: 15-20), jedná se o v Česku doposud nezpracované téma a už z tohoto důvodu si zaslouží pozornost. Etnografická, nebo o etnografický výzkum opřená studie tohoto fenoménu, diskutující provázanost s jazykovým revitalizačním a emancipačním hnutím a politikami identit v současném Baskicku, má pak potenciál zaujmout i v širším mezinárodním měřítku. Práce Martina Chocholy má tedy na svém vstupu všechny předpoklady k tomu, aby přitáhla pozornost antropologů a její obsah pomohl tříbit současné debaty vedené o etnické emancipaci, jazykové revitalizaci, či roli umění při etnické či občanské mobilizaci. Nesporná zajímavost tématu a atraktivita autorova terénu jsou pak jen další důvody, proč se domnívat, že by zájem o výsledky tohoto výzkumu mohl přesáhnout krátké období mezi odevzdáním a obhajobou disertační práce, jak tomu občas bývá. Hned v úvodu však bohužel musím konstatovat, že doktorand této šance nevyužil. Posuzovaná práce má vedle svých mnohých značně silných stránek také výrazné nedostatky, a to ať již ve vztahu ke zpracování dílčích okruhů, tak co do vlastního autorského přínosu. V následujících odstavcích toto konstatování zdůvodním ve vztahu ke klíčovým prvkům práce, o něž opírám její hodnocení.

Téma – výzkumný problém – výzkumné otázky

Cíle práce Martin Chochola uvádí na více místech v textu, nejkompaktněji pak hned v úvodu, kde se ptá na to, v jakých souvislostech a spojeních nacházíme bertsolaritza, baskickou identitu a nacionalismus a zda lze oddělit bertsolaritza a politiku (s. 9).

Klíčové otázky pak formuluje takto:

1. Jak je konstruována baskická etnická identita?
2. Jak lze chápat baskický nacionalismus v jeho vývoji a současném stavu?
3. Jak proběhla jazyková minorizace a revitalizace baskičtiny?
4. Co je bertsolaritza a jak souvisí s baskickou etnickou identitou a nacionalismem?
5. Jak bertsolaritza reflektuje vývoj sociopolitického diskurzu současného Baskicka?
6. Jaká je role improvizujícího básníka v komunitě baskicky mluvících?

Podobu, v jaké jsou tyto výzkumné otázky formulovány, nepovažuji za nejšťastnější. V textu je totiž bohužel až příliš patrné, že autorovi nepomáhají k těsnějšímu zaměření se na terén jeho výzkumu, výzkumný kontext a řešený problém tak, aby jej bylo možné etnograficky uchytit, ale naopak, svádí jej buď k prezentaci již publikovaných zjištění, nebo, v horších případech, k uvádění obecných deklaratorních pouček. Podrobněji se k tomu vyjadřuji v částech věnované datům, jejich interpretaci a autorskému přínosu. Větší potenciál pro vlastní autorský přínos mají po mém soudu pouze otázky č. 5 a 6, které Martin Chochola zodpovídá s oporou ve vlastním výzkumném šetření.

Struktura práce

Široce rozkročený koncept práce, který je patrně daný i tím, jaké výzkumné otázky si autor klade, se odráží i v naplnění struktury práce. Aby nedošlo k mýlce, struktura práce je logická: od představení terénu k vysvětlení metodologie, diskuse klíčových analytických pojmů po objasnění politického kontextu a dějin baskického národního hnutí, až po seznámení čtenáře s dějinami bertsoaritzza a následného zavedení čtenáře na celobaskické mistrovství v tomto umění.

Celý text je však složen z navzájem jen velmi volně propojených kapitol, které mnohdy spojuje snad pouze to, že se nějakým způsobem týkají autorova terénu nebo tématu. Vnitřní provázanost těchto kapitol, která by byla dána ať již napojením na vytvářená data, nebo autorovou, jasně rozpoznatelnou narativní linkou, lze však rozpoznat pouze obtížně. Zařazení některých kapitol je buď zcela zbytečné (takto zejména kapitola 2.1. Baskicko jako místo na zemi aneb geografie Euskal Herria), bez jasné vazby na autorem řešený výzkumný problém a na konkrétní výzkumné situace, které jsou předmětem jeho analytického zájmu (takto např. kapitola 3: Etnicita, nacionalismus a národ, nebo kapitola 4.1: Umění, poezie, politika).

Nepříliš šťastné je i proporční rozložení pozornosti, kterou Martin Chochola věnuje jednotlivým tématům, které de facto čtenáře pouze uvádí do kontextu vlastního autorova výzkumu:

- 20 stran seznamování s baskickými reáliemi (kap. 2.1);
- 20 stran zprostředkování informací o autorově pobytu v terénu a tvorbě dat (kap. 2.2 a 2.3);
- 40 stran představení analytických rámců (kap. 3 a 4);
- 50 stran věnovaných dějinám národního emancipačního hnutí a politikám identit vázaných na revitalizaci baskičtiny (kap. 5 a 6);
- 70 stran popsaných dějinami bertsoaritzza (kap. 7).

Jádro posuzované práce, souzeno co do vlastního autorského přínosu v silném slova smyslu, pak vidím především v kapitole 8 (s. 214 - 229) a především v kapitole 9 (s. 230 – 263).

Závěr (s. 264 – 268) je již pouze schematickým shrnutím dílčích informací obsažených v předchozích kapitolách.

Metodologie, prezentace vytvářených dat, interpretace

Práce je založena na autorově výzkumu v Baskicku uskutečněném v letech 2009 – 2017. Vedle etnografického studia bertsoaritzza jsou autorovy informace zprostředkovávány v textu založené na výzkumných rozhovorech, analýze sekundárních zdrojů (odborných, publicistických i uměleckých textů) a na studiu elektronicky šířených audiovizuálních dat.

Kvalita zpracování těchto informací se různí. Práce je v metodologické rovině nejsilnější v těch částech, ve kterých pracuje se sekundárními daty. Naopak výrazně slabší jsou etnografické pasáže a obsahová analýza básní – písní.

Presvědčivost etnografických dat je v textu podepřena především odkazováním na autorovu přítomnost v terénu (popis toho, co viděl, slyšel, zažil), ale tyto základní informace by měly být podepřeny další interpretací, která by tyto informace mohla vztáhnout např. k základním analytickým pojmům či k různým rámcům diskuse o bertsoaritzza.

Obrovský potenciál má obsahová analýza jednotlivých básní – písní, které Martin Chochola zprostředkovává ve vlastním převodu do češtiny. Škoda však, že se při ní autor nedostane dál, než za shrnutí jejich obsahů.

Jak v případě etnografie, tak obsahové analýzy autor při interpretaci dat prakticky nevyužívá poznatky prezentované v kap. 3 a 4 o jednotlivých analytických rámcích. Poznatky, tvrzení a argumenty autorů, které v těchto kapitolách (bez přesvědčivého zdůvodnění výběru) uvádí na scénu (Eriksen, Jenkins, Gellner, Hroch, Anderson, Hobsbawm, Gell, Bourdieu), jsou tak analyticky zcela nevyužity.

Zhodnocení autorského přínosu a závěrečné shrnutí

Martin Chochola provedl bezpochyby imponující kus práce. K obhajobě připravil v mnoha místech precizní, informačně nadměrně hutný text. Nakolik jsem schopen posoudit, tak v něm prokazuje svou orientaci jak v baskičtině, tak v baskických, a širěji i španělských reáliích. Rozsahem zpracovaných a v textu představených informací, patří autorova práce k nejpečlivěji sestavených kvalifikačních textů, které jsem měl možnost číst.

Nicméně mé výhrady vůči posuzované práci pokládám za závažné. Nejde pouze o to, že některé kapitoly v práci považuji za zcela zbytečné (kap. 2.1) a účel jiných zase kvůli minimálnímu analytickému využití za nezdůvodněný (kap. 3 - 6), či bez napojení na analytické pasáže a závěr práce. To vše je důležité, ale lze se s jejich podobou v posuzovaném textu smířit.

Hlavní problém shledávám v tom, že práce nepřináší žádné jasně identifikované a přesvědčivě podané nové poznatky, a to jak ve vztahu k tématům, které chce prostřednictvím bertsolaritza diskutovat (jazyková revitalizace, etnoemancipační hnutí, politiky identit), tak k terénu a konstrukci předmětu autorova zájmu jako takovému. Informačně hutné a interpretačně podnětné části textu zprostředkovávají již jinde a jimi publikované znalosti a tam, kde může autor sám za sebe vstoupit na scénu (etnografie, výzkumné rozhovory), drží se v pozadí. Jinak řečeno, předložená disertace nevstupuje do žádné odborné debaty, nerozvíjí žádné dílčí argumenty či nepolemizuje s názory jiných autorů. Čtenářům, kteří se zajímají o některé z autorových témat, nepřináší žádné nové poznání, které by přesahovalo rámec zprostředkování „exotického“ světa baskických básníků – pěvců.

Práce je pečlivým a rozsáhlým shrnutím historického vývoje bertsolaritza a představuje současné polohy tohoto umění. Nenacházím v ní však takovou přidanou hodnotu, která by díky provedenému výzkumu a prezentaci jeho zjištění přinášela na 5 autorových výzkumných otázek nějakou novou, tj. dříve nepublikovanou odpověď.

Z těchto důvodů navrhuji, aby autor svou disertační práci přepracoval a předložil ji k novému posouzení.

V Praze, 11. 6. 2019

doc. Jakub Grygar, Ph.D.

Institut sociologických studií,
FSV UK